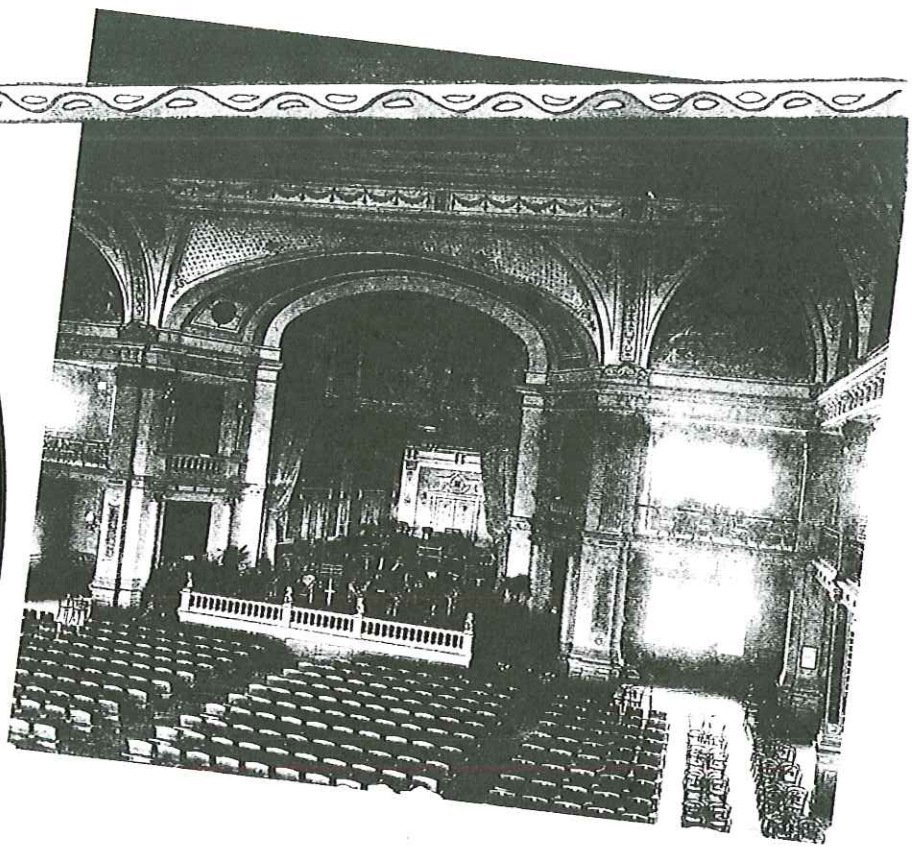

In 1828 besloot de Scheveningse gemeente een
stedelijk Badhuis te bouwen. Al gauw was het een geliefd
ontspanningsoord bij heel vorstelijk Europa.

Dit is de geschiedenis van het

Scheveningse Kurhaus

*Het is 1818. Jacobus huisje in de duinen met vier kleine
Pronk, eigenaar van het badkamertjes... Op de volgende
enige badhuis in Schevin- bladzijden leest u hoe dit kleine
gen, komt met zijn paard badhuis uitgroeide tot een van de
en wagen vol emmertjes populairste ontspanningsoorden ter
zeewater terug van het wereld en later tot een chic hotel,
strand. Moeizaam leegt waar beroemde artiesten, vorsten
hij het ene na het andere en welgestelden uit heel Europa
emmertje in de vier hou- zich tegoed kwamen doen aan
ten badkuipen van zijn weldadige zeelucht, uitgelezen
'Kurhaus': een houten hapjes en prachtige concerten!*

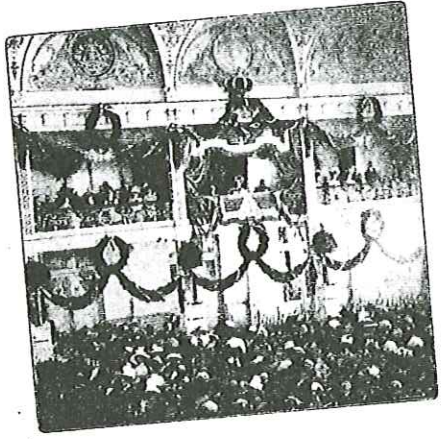

Van badhuis tot kuuroord en van kuuroord tot chique pleisterplaats van welgestelden: het Kurhaus in Scheveningen kan zich sinds honderdzesenzestig jaar verheugen in een warme belangstelling.

KURSAAL DE SCHÉVENINGUE

MERCREDI 30 AOUT 1911

FESTIVAL

à l'occasion de l'anniversaire de
SA MAJESTÉ LA REINE DES PAYS-BAS

Courtes de Schéveningue, 51 - Amst., 30 août 1911 - 2e Suppl. du n° 91
Librairie Behalante Forres - directeurs-éditeurs - La Haye

Hoge gasten deden het Kurhaus eer aan. Als de Radja van Assam kwam kuren, besloeg hij met zijn gevolg, waaronder de voltallige harem, de gehele tweede verdieping

Veel beroemde artiesten, zoals actrice Fien de la Mar, traden op in de prachtige Kurzaal.

De geschiedenis van de badplaats Scheveningen gaat terug tot 1818, het jaar waarin de ondernemende Scheveninger Jacobus Pronk in de duinen, even ten noorden van het vissersdorp, een houten badhuisje opende. Het had vier badkamers en vier houten badkuipen, die door Jacobus eigenhandig werden gevuld met emmertjes zeewater (achtendertig per badkuip!) die hij met paard en wagen ging halen. In het badhuisje probeerden nieuw aangekomen badgasten langzaam te wennen aan het kille zeewater, waarin zij een 'kuur' kwamen ondergaan. Ene dokter Moll, die in die tijd veel aanzien genoot, roemde de zee in een van zijn geschriften immers als een soort wondermiddel tegen alles: 'rheumatische pijnen, verslapping der buikzenuwvlechten en der spiervezelen van het darmkanaal, buikverstoppingen, verlammingen, verzwakking van het gezigt, kwaadsappigheid, klierziekten, enzovoort'.

Het badhuisje trok veel lieden uit de goede klasse en in 1828 besloot de gemeente tot de bouw van een waarachtig Stedelijk Badhuis. Op de plaats waar nu het Kurhaus staat verrees een enorm gebouw, dat al snel bekendheid kreeg onder de naam 'Grand Hôtel des Bains'. Het bevatte een receptiezaal, een biljartkamer, een bibliotheek, een eetzaal voor 60 personen, 40 logeerkamers en 12 badkamers. Dat was nog eens wat anders dan het bedoenkje van Pronk! Het leek al heel erg op wat de Duitsspekende adel een 'Kurhaus' placht te noemen, al had het gebouw nog geen echte 'Kurzaal' (een centraal gelegen zaal voor feesten, dansavonden, concerten en toneelvoorstellingen). Zo'n Kurzaal kwam er pas in 1863, toen het 'Grand Hôtel des Bains' met twee vleugels werd uitgebreid. Daarmee was het complex van een voornamelijk therapeutische instelling, uitgegroeid tot een volwaardig luxe-badhotel, een 'paleis' waaraan de Scheveningse vissers zich van gepaste afstand konden vergapen. Het was de tijd van de 'belle époque' - de tijd, waarin degenen die het zich konden veroorloven er een elegante levensstijl op nahielden, met alle vormen van stijlvol vermaak die er maar denkbaar waren. Het 'kuren aan zee' paste daar uitstekend in. Het waren dan ook voornamelijk vorsten, grootvorsten en prinsessen die uit Duitsland en Midden-Europa naar Scheveningen reisden om zich daar, na gedane staatszaken, een paar weken heerlijk te kunnen ontspannen in de frisse zeelucht. Overdag kuierde men wat aan het strand en 's avonds kon men, na eerst uitvoerig te hebben getafeld, in de Kurzaal een bal

of mooi concert bezoeken. 's Morgens vroeg, als de golfslag het sterkst was (en 'dus' het meest geneeskrachtig, geloofde men), reden de eerste badkoetsjes met hun voorname passagiers de zee in - de dames richting damesbad en de heren naar het voor hén gereserveerde water. Als de koets stilhield, ontdeed men zich van sleepjapon of jacquet en liet men zich, al dan niet bijgestaan door een badvrouw of badknecht, in het water glijden. Na deze ochtendduik kon men zich bij mooi weer aangenaam verpozen op het grote terras aan de zeezijde, waar in de muziekten een orkestje speelde. Toch ontbrak het Scheveningen nog steeds aan een trekpleister die de vergelijking met andere mondaine badplaatsen, zoals Dieppe, Oostende en Trouville, kon doorstaan. Na rijp beraad besloot het gemeentebestuur dan ook een particuliere maatschappij opdracht te geven het 'Grand Hôtel des Bains' om te vormen tot een waarachtig Kurhaus, dat in afmetingen en allure niet mocht onderdoen voor de grote kuurhotels aan de Franse en Belgische kust. Van 'omvorming' kwam het echter nauwelijks: vrijwel onmiddellijk na de overdracht werd het hele middendeel van het voormalig Badhuis gesloopt; alleen de twee later aangebouwde vleugelpaviljoens bleven overeind. Op de plaats van het middendeel verrees in 1885 een indrukwekkend Kurhaus, met een Kurzaal die plaats bood aan drieduizend mensen. In de zuidelijke vleugel, die vanaf 1906 'Inhalatorium' zou gaan heten, kwamen de binnenbaden. De noordelijke vleugel bleef bestaan als theaterzaal en zou in de jaren na de eeuwwisseling onderdak bieden aan befaamde cabaretiers als Pisuïsse, Fien de la Mar en Fie Carelsen. Met de bouw van het nieuwe Kurhaus, waarvan de stijlvormen waren ontleend aan de Italiaanse Renaissance, kwam een lustoord gereed dat zijn Belgische en Franse tegenhangers in grandeur bijna nog overtrof. Weer werd het internationale puikje van de zalm naar de Hollandse kust gelokt. De glorie tijd van het Kurhaus was echter nog maar nauwelijks begonnen, of er leek al een dramatisch einde aan te komen. Op 1 september 1886, nog geen jaar na de opening, legde een uitslaande brand het hele gebouw in de as. Als oorzaak van de brand wordt algemeen aangenomen dat de dienstbode van de familie Heineken, die op dat moment in het hotel logeerde, bezig was een bordje pap te bereiden voor het kind van de befaamde bierbrouwer toen, door het openwaaien van de kamerdeur, het gordijn tegen de

itusbrander kwam en spontaan n vatte - met alle rampzalige plagen vandien. Gelukkig vielen een doden of gewonden en k zij een grote slagvaardigheid de directie werd vrijwel on- dellijk na de brand met de opbouw begonnen.

De jaren die volgden mocht het el zich verheugen in het we- en soms maandenlange ver- van talloze vorstelijke lieden, onder de prins Von Thurn Taxis, die maar liefst dertig uren huurde, en de Groothertogin Von Sachsen-Weimar, die 's anders een riante kamer-en-suite de zeekant bewoonde. De erf- s Von Salm Salm nam er in hoogseizoen zijn intrek 'met minder dan zes valiezen', en de Radja uit Assam kwam ku- besloeg hij met zijn gevolg vierentachtig mensen, waar- er zijn voltallige harem, de ge- tweede verdieping. Natuurlijk men zeer ingenomen met al rege bezoek, maar helemáál uld was men toen onze eigen ingen-regentes Emma in 1893 concert in de Kurzaal kwam onen, samen met haar doch- Wilhelmina. Speciaal voor die genheid werd de Kurzaal door bekende decoratieschilder tetroverd tot een soort Oranje- "Tijdens het concert nam het telijk bezoek verfrissingen tot uit Venetiaans glaswerk," wist Jourrier de Schéveningue de ende dag te melden.

Net z gelijk hoog bezoek verliet niet l even gladjes. Toen in 1921 nprins Hirohito, de latere r van Japan, in het Kurhaus erde, werd hij door de direc- zelf naar zijn kamer begeleid. at nog nooit gebeurd was, urde uitgerekend toen: hal- rege de tweede en derde etage f de lift steken. Bijna een half zaten kroonprins en hoteldi- ur vast, wat vooral voor de te een regelrechte kwelling t zijn geweest... Een veel en g geziene gast was ook de wel- lde Haagse schrijver-dandy is Couperus. Soms zat hij in e'elderige theezaal inspiratie : doen voor een van zijn ver- of romans, soms ook kwam hij ivitatie van de directie een le- houden uit eigen werk, ge-

kleed in keurige rok, een orchidee in het knoopsgat gestoken. Maar een van de meest schilderachtige figuren aan wie het Kurhaus onderdak verschafte, was ongetwijfeld de Finse professor Schnéevogt, die er van 1919 tot 1928 ieder zomerseizoen een royale suite bewoonde, samen met zijn vrouw Sissy en hun twee poezen Anatole en Sébastienne.

Professor Schnéevogt was in die jaren de vaste dirigent van het Residentie Orkest, dat iedere woensdag-, vrijdag- en zondagavond concerteerde in de Kurzaal. Het Kurzaal-publiek had een vrij behoudende smaak en dweeptte bijvoorbeeld met Johann Strauss. De professor had zelf een andere voorkeur, maar omdat hij zijn publiek nu eenmaal graag een plezier deed, tracteerde hij het regelmatig op een Weense wals-avond. Het verhaal gaat dat hij op één van die avonden nogal wat champagne had gedronken en een kwartier voor de uitvoering tegen een directielid uitriep: "Ik heb helemaal geen zin om te dirigeren, kunt u het niet van me overnemen?" Met enige moeite wist het directielid hem toch richting podium te manoeuvreren. Het concert begon normaal, maar tijdens het spelen van de derde of vierde wals legde de professor zijn stok op de lessenaar en ging rustig met de armen over elkaar op een stoel tussen de orkestleden zitten. Toen het stuk uit was en het publiek was uitgekapt, sprak hij tot de zaal: "Ziet u wel, zonder mij spelen ze nog veel beter!" Hij kreeg er blijkbaar plezier in want na het volgende nummer riep hij de zaal toe: "Vonden jullie het mooi?" "Jááá," klonk het enthousiast.

Waarop hij weer: "Willen jullie het nóg eens horen?" De zaal: "Jááá!" En hij: "Hoe zullen we het spelen, hard of zacht?" "Hard!" Zo werd hij steeds baloriger en tegen de tijd dat het orkest de Radetzky Mars inzette, stond de zaal geheel op zijn kop. Het moet geen toeval geweest zijn dat professor Schnéevogt

In het pierpaviljoen, tijdens de afternoon dancing tea, dansten de gasten eindeloos de foxtrot en tango

voigt korte tijd later met vrouw en poezen definitief uit het zicht verdween om zijn carrière elders voort te zetten...

Om de badplaats nog meer status te verlenen, werd rond de eeuwwisseling pal voor het Kurhaus een wandelpier ('wandelhoofd') aangelegd, die in 1901 door prins Hendrik werd gedoopt tot 'Wandelhoofd Koningin Wilhelmina'. Op het platform aan het einde van de pier bevond zich, naar het voorbeeld van de Engelse wandelpieren, een paviljoen waar men iets kon eten of drinken en gedurende het seizoen een concert bijwonen. Aan al deze glamour kwam een tijdelijk einde, toen in 1914 de Eerste Wereldoorlog uitbrak. De buitenlandse gasten bleven weg en het Kurhaus maakte een moeilijke periode door. Maar in de 'roaring twenties' die volgden, leefde de badplaats op als nooit tevoren. Weer kwamen er uit de hele wereld vooraanstaande personen toegestroomd om er te kuren en in de majestueuze Kurzaal te genieten van muziek en amusement. Wereldvermaarde orkesten en solisten passeerden er tussen 1920 en 1960 de revue: Marlène Dietrich, Yehudi Menuhin, Elisabeth Schwarzkopf, Richard Tauber, Maria Callas, Lucienne Boyer, Edith Piaf, Maurice Chevalier - allemaal kwamen zij op het hoogtepunt van hun carrière naar de Kurzaal om het selecte publiek hun beste kunnen te tonen. Richard Tauber, de be- gaafde Duitse tenor die in zijn tijd een echte ster was, bracht voor zijn optredens in Scheveningen een ware hofhouding aan secretarissen, begeleiders en familieleden met zich mee. De mooiste hotelkamers van het Kurhaus werden voor hen gereserveerd. Als hij na afloop van een concert met diezelfde hofhouding in het Kurhaus-restaurant soupeerde, verdrongen honderden jonge vrouwen zich om maar een glimp van hun idool op te vangen.

In 1924 verhuisde het cabaret van Pisuise van de theater vleugel naar de Kurhaus Bar op het plein tegenover het Kurhaus. Het theaterpaviljoen werd omgebouwd tot 'Palais de Danse', dat in korte tijd uitgroeide tot een mondain trefpunt voor jeugdige aristocraten en andere rijkelui. Er traden vermaarde buitenlandse ballroomorkesten op, die in de namiddag ook speelden tijdens het thé-dansant in de foyer van de Kurzaal. Ook in het Pierpaviljoen vond dagelijks een 'afternoon dancing tea' plaats, waarbij de gasten het niet moe werden eindeloze foxtrots en tango's te dansen. De badplaats bruiste en het geld rolde. Glanzende limousines reden af en aan over de boulevard, om nu eens de grootindustriële Krupp bij het hotel af te leveren en dan weer de beroemde Amerikaanse filmster Joan Crawford en haar schatrijke echtgenoot Alfred Steele, de eigenaar van het Pepsi Cola-concern. Zo verschoof de status van de clientèle vrijwel ongemerkt van 'aristocratisch' naar 'alleen maar rijk'. Na de Tweede Wereldoorlog zette die trend door en Scheveningen begon langzaam iets van zijn grandeur te verliezen. Het oude Pierpaviljoen was al in 1943 door de Duitsers in brand gestoken en werd na de oorlog niet meer in zijn oorspronkelijke staat hersteld.

Het Kurhaus raakte steeds meer in verval, het geld ontbrak om de nodige restauraties te verrichten en de deftige badgast van weleer zocht zijn heil ergens anders. In 1971 leek de gloriëtijd voorgoed voorbij toen het Kurhaus, dat in de jaren zestig was opgekocht door zakenmagnaat Zwolsman, wegens enorme verliezen gedwongen werd zijn deuren te sluiten. Even leek het er zelfs op dat het gesloopt ging worden, maar acties van de bevolking wisten dat te voorkomen. Zo kon in 1976 alsnog met een ingrijpende restauratie worden begonnen en inmiddels ligt het alweer jaren mooi en indrukwekkend te zijn - net als toen. Wie er binnengaat, merkt dat veel van de sfeer van vroeger bewaard is gebleven. Maar voor tea, tango en Traumerei is het voorgoed te laat...

Foto's: Trudy Jansz. Streekgildegebouwen. Met zicht op zee, door Jos Brinkman o.a. Staatsuitgeverij. Scheveningen 1985. Naar Mr. Schöningh 1985. Naar Mr. Schöningh 1985. Naar Mr. Schöningh 1985. Naar Mr. Schöningh 1985. Naar Mr. Schöningh 1985.